

Early Journal Content on JSTOR, Free to Anyone in the World

This article is one of nearly 500,000 scholarly works digitized and made freely available to everyone in the world by JSTOR.

Known as the Early Journal Content, this set of works include research articles, news, letters, and other writings published in more than 200 of the oldest leading academic journals. The works date from the mid-seventeenth to the early twentieth centuries.

We encourage people to read and share the Early Journal Content openly and to tell others that this resource exists. People may post this content online or redistribute in any way for non-commercial purposes.

Read more about Early Journal Content at <http://about.jstor.org/participate-jstor/individuals/early-journal-content>.

JSTOR is a digital library of academic journals, books, and primary source objects. JSTOR helps people discover, use, and build upon a wide range of content through a powerful research and teaching platform, and preserves this content for future generations. JSTOR is part of ITHAKA, a not-for-profit organization that also includes Ithaka S+R and Portico. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

THE LAST TWO CHAPTERS OF
SAMUEL BEN HOFNI'S

כתב אחנאמ שרע אל'יציה

BY ISAAC HERZOG, Paris.

I

SAMUEL BEN HOFNI GAON, head of the academy of Sora (died 1034), is undoubtedly one of the most remarkable personalities of the gaonic school. Like his famous predecessor Saadya, Samuel b. Hofni was at once an eminent Talmudic authority, a philosophical thinker, and a Biblical exegete. A philosopher of less originality and an exegete of a lower order than the sage of Fayum, he none the less possesses sufficient interest to deserve close study.

While the philosophical and exegetical sides of Samuel's literary activity have received considerable attention, its halakic aspect has been wellnigh neglected. The fact does not stand alone. It may be taken as exemplifying the comparative neglect into which has fallen the Halakah—that department of Jewish learning which more than any other is justly entitled to be called Jewish science (*חכמת ישראל*). To confine ourselves to the present instance. It was certainly not so much on account of his philosophical culture as on that of his mastery of the Halakah that Samuel b. Hofni occupied the gaonic chair at the Academy of Sora. In his case, however, the paucity of the material available might perhaps be urged as an excuse.

Dr. I. Israelsohn, who had rendered a real service to Jewish literature by his excellent edition of Samuel's *Commentary on the Pentateuch*, recently made an effort in the direction of drawing from obscurity what remains of the Gaon's halakic writings.

In the *Hakedem* of September, 1909, Dr. Israelsohn published from a unique manuscript at the St. Petersburg Library the tenth or last chapter of Samuel ben Hofni's treatise on *שיט אולץיה שרע אחנאם*.

The reason for singling out that particular chapter is given by Dr. Israelsohn in the following words which I may be permitted to quote :

'Unter den 7 erhaltenen Capiteln ist es besonders das letzte, welches unsere Aufmerksamkeit fesselt — nicht so sehr durch seinen Inhalt als durch eine merkwürdige Mischna-Variante die es bietet. Der Autor behandelt in diesem Capitel die Frage, "ob in Ermangelung von purpurblauen Fäden (*חכלת*) die Pflicht der Schaufäden wegfällt" und geht hierbei von der Mischna 4, 1 aus. Während nun in unserem Texte die Mischna *התכלת אינה מעכבות את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת* lautet . . . wird sie von unserem Autor in ihrer ersten Hälfte in diametral entgegengesetztem Sinne citirt und zwar *התכלת מעכבות את הלבן*. Die Möglichkeit eines Copistenfehlers in unserer Handschrift ist im gegebenen Falle vollkommen ausgeschlossen, da das Mischna-Citat, wie es in der Handschrift lautet, entsprechend in's Arabische übersetzt ist und der ganzen Discussion über die in Rede stehende Frage zu Grunde gelegt wird . . . Es bleibt nur die Voraussetzung übrig dass in dem Texte, der ihm vorgelegen, wirklich die von ihm angeführte Lesart gestanden hat. Aber auch in diesem Falle ist es sehr auffällig und befremdend dass Samuel ben Chofni, dem

doch als Gaon die Halacha in allen ihren Teilen gegenwärtig sein musste, sich von einer augenscheinlich falschen Lesart hat irreführen lassen.'

In thus qualifying as 'augenscheinlich falsch' the reading adopted by Samuel b. Hofni, the editor obviously means that its utter untenability becomes manifest in the course of the development of the Halakah in the Gemara. And, as a matter of fact, this is really the case, for with reference to the attempted reconciliation of the opinion of רבי with that of the Gaon, סתם משנה גמרא the expressly says:

התינה לבן דaina מעכבת את התכלת תכלת דaina מעכבת את הלבן
מאי היא וכו'

thus presupposing in the Mishnah.

Yet it is scarcely conceivable that the Gaon should have been guilty of such slackness of attention. The principal of a Rabbinical Seminary in Sora could be relied upon to exercise greater circumspection in giving an *exposé* of a *sugya*. Is it not possible that his text of the Gemara differed as much from that of our editions as that of his Mishnah? The attentive reader of the Talmud will have noticed that from the beginning of the *sugya*, לימה מהניתין, down to, just quoted, there is nothing irreconcilably conflicting with the Gaon's reading in the Mishnah.¹

¹ לימה מהניתין שלא כרבי דתニア וראיתם אותו מלמד שמעכברין זה את זה דברי רבי וחכמים אומרים אין מעכברין מ"ט דברי רכתי הכנף מיון בנה וכתיב פהיל חבלת ואמר רחמנא עד דאיכא תרויזו בחדר ורבנן וראיתם אותו כל חד לחורא משמעו לימה שלא כרבי אפילו חימא רבי לא נזכר לא קודם לדתニア מצוה להקדים לבן לתקלת ואם הקדים תכלת לבן יua אלא שהיסר מצוה Mai חיסר מצוה אלימה חיסר מצוה דלבן וכיום מצוה דתקלת לרבי עכובי מעכבי אהדרי א"ר יהודה א"ר שחייסר מצוה ועשה

Would it not be just sufficient to assume the omission in Samuel's copy of precisely this fatal portion of text from the *תחינה* to *הכללה* ?

The passage in question occurs again in the *sugya* where it receives a further development :

איתמר נמי אמר ליה לי לשם אל לא תיתיב אכברען עד דמפרשת לי
להא מילתא התכללה אינה מעכבות את הלבן והלبن אינו מעכבות את התכללה
מאי היא אל לא נארכא . . . חינה לבן דאיינו מעכבות את התכללה תכללה
דאיינה מעכבות את הלבן מאוי היא אל רמי בר חמיה וכו" (ibid.)

How deal with this? Now this very passage beginning *תכללה* and ending *אל* is cited bodily by Samuel b. Hofni himself. Evidently it cannot conflict with his reading in the Mishnah, for the Gaon would scarcely so utterly forget himself. The truth is, I think, that Samuel b. Hofni took the *הלהנה* proposed by Levi to Samuel for solution not as our Mishnah *Menahot* 4, 1 but as a *ברייתא* of some sort. In his discussion of the question of the relation subsisting between *תכללה* and *לבן*, while reproducing practically the whole of the *sugya*, the Gaon omits, as we should indeed expect—*הchanich*—*שכולה תכללה* from the portion of the Gemara immediately referring to the Mishnah.

מצוה דלא עבד מצוה מן המוחדר התחינה לבן דאיינו מעכבות את התכללה
תכללה דאיינה מעכבות את הלבן מאוי היא וכו" (Menahot 35 a-b)

According to Samuel b. Hofni the division of opinion between the *תכללה* and *לבן* would of course be limited to the second part of the Mishnic statement—*הלהנה אין מעכבות וכו'*—there being agreement in the first part—*התכללה מעכבות*. The question would fit in very well with the Gaon's in the Mishnah, *נירסא* in a different sense than *את הלבן והלבן אין מעכבות וכו'*. There would, however, be a difficulty in the interpreting *התכללה מעכבות את התכללה* *אוקימתא* as a moment's reflection on the part of the reader will soon make clear. But similar instances occur here and there in the Talmud.

וראם אהל אלתלמוד אן יתרצחו קול רבוי חתי יופק קול אלמתניתין בקוליהם אמר רב יהורה אמר רב אפילו תימא רבוי לא צריכה לקדם דתנייא מצוה לחקרים לבן לתוכלת ואם הקרים תוכلت לבן יצא אילא שיחסיר מצוה ופסרו קוליהם אילא שיחסיר מצוה וקאלו Mai חיסר מצוה אי נימא חיסר מצוה דלבן וקיים מצוה דתוכלת לרבי עכובי מעכוב הדאדי פתרבו הרוא אלונה וצארו אליו וזה אחריו והוא אין קלו אמר רב יהורה אמר רב חיסר מצוה נעשה מצוה ולא הוא מצוה מן המובהר ואכברו דלק בקוליהם אמר להו לי לשומאל לאתוות אכברע עד דמפרשת לי להא מילתא תוכلت אינה מעכבות את הלבן והלבן אינו מעכבות את התוכلت מנא אין אמר להא לא נזרכא אלא לסדר ביצית דעתו לאקוורי לבן ברישא ואי אקדים תוכلت ברישא ליה אין בת, חם קל התינח לבן דאיינו מעכבות את התוכلت תוכلت דaina מעכבות את הלבן וכו' (*Hakedem, loc. cit.*)

We may now, I believe, assert with a high degree of confidence that in the time of Samuel ben Ḥofni there existed a different recension of the corresponding to the *varia lectio* *תכלת מתכלה את הלבן* in the *text*.

That the reading of our copies is the original one will be readily conceded. The corresponding omission in the Gemara, presupposed by Samuel ben Ḥofni's treatment, must have been occasioned by the incorrect Mishnah reading, the first *תכלת מתכלה* coming to be regarded as mere anticipatory dittography.

The Gaon registers three different opinions regarding the question of *תכלת ולבן*.

פנkol אין אלבלאף פימא בין אלקדמא כאן פי דלק עלי ג' זרוב, אללאול הוא קול סתם משנה נעני סתם מתניתין תוכلت מעכבות את הלבן והלבן אינו מעכבות את התוכلت ותחסיר דלק הוא אין אלתכלת או פקרת אוקפת ונוב אלציזית אלדי סמהה אלקדמא לבן לביאוץ בל אסקטה ונובה מהמא פקרת אלתכלת, פاما אלציזית אלתי הי לבן פאהנה אין פקרת ונורת אלתכלת למ' יסקט ונוב אלתכלת בפקד אללבן, ואלעיבוב פי אגאל

אללנְתָה הוּא אַלְבָתָה וְאַלְקָוֹף עַן אַלְשִׁי לְאַנְהָ תְּרֻנוֹם וְלֹא יְכַל לְהַתְמָמָה . . .
וְאַלְזָרָב אַלְתָּאָנִי הוּא קֹול רְבָנו הַקְדוּשָׁ אַלְדֵי סְמוֹהָ רְבִי וְהוּא אַן אַלְתָּכָלֶת
מְהַמָּא פְּקוּדָת יִסְקַט וְגֹבֵא אַלְלָבָן וּמְהַמָּא פְּקַר אַלְלָבָן יִסְקַט וְגֹבֵא אַלְתָּכָלֶת
חַיָּת יָקָל וּרְאֵיתֶם אָתוֹ מְלֵאָר שְׁמַעֲכָבִין זֹה אַתְּ וְהַ דְּבָרִי רְבִי . וְאַלְזָרָב
אַלְתָּאָלָתָה הוּא קֹול אַלְגָּמְעָאָתָה פִּי אַלְבָרָאָנִיתָה וְחַכְמִים אָוּמְרִים אֵין מַעֲכָבִין
וְאַרְאָדוּ בָּדָלָךְ אֲנָה אַדְאָ פְּקַר אַחֲדָהָמָא לִמְסַקְט וְגֹבֵא אַלְאָבָרָד . (*ibid.*)

A very serious objection against his Mishnah reading is the entire absence in the Talmud of an explanation of the first opinion or the opinion of סתם משנה according to him, whereas the other two receive due treatment. The difficulty by no means escaped his notice, but he deftly made use of it for inferring the rejection by the Talmud of the סתם משנה

וּבְعֵד דְּכָרָנָא לְזַלְקָ נְעוֹד אַלְיָ תְּبִין אַלְחָלָכָה פִּי אֵי אַלְאָקְאָלָה הוּא פְּנַקְוָל
אֵן אַלְחָלָכָה הִי בְּקֹל אַלְחָכְמִים אַלְדֵי רְוָה פִּי אַלְבָרָאָנִיתָה וְלִים אַלְחָלָכָה פִּי
דַּלְקָ בְּסָתָם מִתְנִיתִין וְאַלְדֵי יְדֵל עַלְיָ צָהָה דַּלְקָ הוּא אַן אַהֲל אַלְתָּלְמוֹד בְּאַנְזָוָן
פִּי דְּכָר וְגֹהֵא אַלְמַתְנִיתִין אַלְבָרָאָנִיתָה וְחַכְלָמוֹ עַלְיָ צָהָה אַוְרָכוֹ אַלְכָלָם
עַלְיָ סָתָם מִשְׁנָה . . .
(*ibid.*)

I shall have occasion to deal more fully with this point in a subsequent article, when I hope to discuss the place of Samuel ben Hofni as an halakist.

II

The ninth chapter though not of such importance for the history of the Talmudic text as the tenth or last, nevertheless offers some interesting points. My interest in it was aroused while studying *הַלְכָה צִיצִית* in Maimonides's Code. In giving a description of the *חַלוֹן* or species of mollusk used for the dyeing of *תְּכִלָּת*, Maimonides states²

² In the *Jewish Encyclopaedia*, s. v. Fringes, Maimonides is wrongly referred to as saying that the blood of the *hilazon* is red.

דְמוֹ שָׁחֹר כְּדַי. This particular is not traceable to any known Talmudic or Midrashic source. We could speak with greater confidence if we had at our disposal the now lost ירושלמי קושים. Did the great codifier identify the חלזון של תכלת with *sepia officinalis*, which secretes a black fluid? Cf. Lewysohn, *Zoologie des Talmuds*, § 369. I should rather think we have here a combination of Talmudic and Aristotelian authority. Aristotle in speaking of the purple-producing mollusca supplies the following information:

Εἰσὶ δὲ τῶν πορφυρῶν γένη πλείω . . . καὶ τὸ ἄνθος αὐτῶν αἱ μὲν πλεῖσται μέλαν ἔχουσι, ἔνιαι δ' ἐρυθρὸν καὶ μικρόν, κτλ.

(Hist. Anim. v. 15. 4.)

Maimonides, conceiving the *tekelet* colour as a deep dark blue ("הלבות ציצית, פרק ב", *passim*), was probably led to identify the חלזון של תכלת with that class of marine snails which, according to Aristotle, furnish a black dye, and so added this further mark of identification to the description given in the Talmud (*Menahot* 44 a). There still remains one detail to be accounted for. What authority may he have had for כדי? Aristotle gives no indication about the degree of blackness. In this connexion it is worth noting that the Greek word *μέλαν* also denotes 'ink'. May not the Arabic version, bent upon reproducing this shade of meaning, have rendered *μέλαν* by 'ink-black'? Aristotle in all probability was accessible to Maimonides only through the medium of the Arabic. My efforts to discover the Arabic translation of the passage in question have hitherto proved fruitless. In the manuscript copy extant at the British Museum, the only one I know of, the fifth book of the History of the Animals, so Dr. Barnett informed me, is totally missing.

Samuel b. Ḥofni's treatise on ציצית appearing to me

likely to throw light on this obscure point, I applied to the Director of the Imperial Public Library at St. Petersburg for a transcript of the chapter on תכלת. Thanks to the courtesy of His Excellency and to the kind offices of Dr. I. Markon I have been placed in possession of a copy. My expectation has not indeed proved true, but the chapter as already remarked is by no means devoid of interest.

TEXT

ואלפצל אלתעמא
אלקלול פי צפה אל תכלת

פנkol אן תעלוי קל ונתנו על ציצית הבנפ' פחל' תכלת³ ונאנה אל
לבר באנה כאן יצבע בדם חיויאן מאוי יסמי חלוון מע אכלאת אבר⁴ ופי
דליך קללו חלוון זה גופו דומה לים⁵ בריחו רומה לרג' ועולה אחר לשבעים

³ Num. 15. 37.

⁴ Cf. סממנים 42 b, caption :

דבר וימה הוא איך מערב שם דבר בהרי תכלת ושמה עם הסמנים
נקרא תכלת ובקונטרס פירש לשירות בהן כדרך הצובען שורין אווח בצריף.
דרך הצובען לשירות בנדים בצריף שקורין בייזא : Cf. Rashi, *ibid.*

Cf. Maimonides, הל' ציצית פרק ב",

⁵ This characteristic is not satisfied by any—at least Mediterranean—species of the genera *murex* and *purpura* which alone are known to have been anciently employed in purple dyeing. Lewysohn (*Zoologie des Talmuds*, § 366), identifying the חלוון with *purpura* or *pelagia* (Pliny, 9, 36, 61; Voigt 3, p. 459), proposes the emendation גוונו for גופו. The correction, besides lacking the support of any authority whatever, would really not be helpful in the least, for if in the text גוונו would be the exact equivalent of גופו in this connexion, meaning nothing but ‘its colour’, i. e. the colour of the animal or of its shell; the dye-secretion is termed דם in this very passage. Khout's attempted solution ascribes to a meaning גופו בלבו מראה גופו היינו מראה which it simply cannot be made to bear. Khout here really betrays complete ignorance of the nature of the dye-secretion in the *muricidae* and *purpuridae*. The Talmudic description

שנה וברמו צובען הבלת לפיך דמיה⁶ יקרים וכאן יגב מיניכון צבג אל תבלת של ציצית בקדר להא יניהם⁷ מן אולחא לקולחים בענן צביעה לשם וקאלו פי שרך זלך אמר' ליה אבה לרבות שמואל ב"ר יהודה הא חכילתא היבוי צבענן⁸ לה אמר' ליה מתייןן רם חלון וסמננים ושדין⁹ לחו בירורה מרתחיןן וشكلיןן פורתא בבייטה ומיטיוןן לה באודרא ושדיןן ליה לההוא דביבעתהא וקליןן ליה לאודרא שמע מינה תלת שמע מינה טעם פסלה¹⁰ ושמע מינה טעם פסלה ושמע מינה בענן צביעה לשם ואקשנו וקאלו ויינו טעם מה הינו צביעה לשם¹¹ ופרקן בקולחים אמר רב אשוי מה טעם קאמדר מה טעם טעם פסלה משום דברנן צביעה לשם¹². ולצובעה אמר אל תבלת מואנאת חשתרא אלא מן משה. ר' באלתקה ואל אמאנה ואנאת מע זלך חמתקhn לולא תיקון מצビזה בגיר אלצובען אלמלכזום¹³ ופי זלך קאלו תבלת אין לה בדיקה ואינה נחתת אלא מן המומחה ספרים יש להן בדיקה ונתקין מכל אדרט ואקיישו תבלת אין לה בדיקה והא רב יצחק בריה דרב יהודה בדיק לה מותי מגביה גילא ומיא דשביליתאomi רגולם בני ארבעים יומ ותרי לה מאורתא לצפרא אי איפרד חזותה פסלה ואי לא כשרה ורב אהא בריה דרב שירא משימה דר'

probably applies to *Janthina* (*Janthina Pallida* Harvey, *Janthina Prolongata* Blainville), not to *Helix Janthina* as some supposed (Lewysohn, *loc. cit.*): the latter species does not really live in the Mediterranean. No serious difficulty is offered by the fact that the colour of the dye furnished by *Janthina* partakes of the violet, while תבלת, according to tradition, was an intense blue. Some other materials besides the ‘blood of the *lilazon*’ probably entered into the manufacture, having the effect of deadening the element of red. Compare Note 2, מ. אַכְלָתָא בָּרֶךְ. I hope to publish shortly a work dealing with this among kindred matters, embodying my own researches together with the illuminating remarks of my learned friend M. L. Germain, Dr. ès Sciences, of the Muséum national d’Histoire naturelle.

⁶ Better than דמיין of the editions.

⁷ Professor Barthélemy of the École des Hautes Études to whom I forwarded a copy of the text has suggested עיאנה.

⁸ The editions צבעיתו.

⁹ The editions ורמיןן.

¹⁰ Cf. editions.

¹¹ Cf. editions.

¹² Cf. editions.

¹³ Professor Barthélemy corrects אלמרסום.

אבא אַבָּא מיתא חמירא ארסכא דספרי¹⁴ ואפי' לה אַיא אשנתאי למעליותא כינרה וαι לא פסולה וסימני שינוי שקר שינוי אמרת, ופרקו וקאלו מאי אין לה בדיקה נמי מישום טעימה. מור ממשיכי אוית בשני רב אחאי ברקווה בררב יצחק בריה יהודה ואשנתאי לנריועטה ברקווה בררב אווא¹⁵ ואשנתאי למעליותא אמר לו רב אחאי הא לא תכלת היא ולא קלה אילן היא אiolא שמע מינה שמעוותא אהדרי איתמר. ר' מאני דיק' וואבן בחומריה מתניאתא אַמְּמָא' לְהוּ הַחֲוֹא סָאָבָא הַכִּי עֲבוֹד קְמָאִי דְּקָמָן¹⁶ ואצליח בעיסקיחו. פאן אשתרוי אוואר עליה ציצית וכאן שראה מן ישר¹⁷ באן לְלֵךְ דְּלֵךְ גַּ... ולו אשתראה מן צי תאנר גאו איביא פאן אשתראה באן עליה חלהא(?) ותעליך(?) בדלהא, ופי לְלֵךְ קָאָלָו הַלּוֹקָח טְלִית מצויצת מן השוק מיישראל הרוי היא בחוקתה מן הגנו מן החנרג בשורה מן הדירות¹⁸ פסולה אף על פי שאמרו אין אדם רשאי למכור טלית מצויצת בשוק עד שיתיר ציציותה, ורק תבין ממא קדרמאניה פי בלאמנה אין תפסир מן ההדירות כותוי והוא אלסאמורי لأنיהם קוד קאלו פי מוצע אבל מאן הדירותות כותאי.

HEBREW TRANSLATION

והפרק התשיעי

מאמר בעניין הiscalת

נאמר כי העליון אמר... ובא לנו הידיעה שהוא צובעים בדם חיים של ים ששמו חלון בתרובות דבר אחר ועל זה אמרו חלון זה... והזובע

¹⁴ Cf. editions, and cf. פסחים 42 a, סופרים.

¹⁵ Doubtless a copyist's mistake for **אַחֲא**. See Menahot 43 a.

¹⁶ יִשְׂרָאֵל = Israel.

¹⁷ The remark that here means Samaritan is as astounding as it is unparalleled, the reference to **סָנְחָדָרִין** being altogether irrelevant. One almost feels inclined to doubt that the statement emanates from the Gaon. It would be interesting to compare the passage in the curious **כתאב אהבאם** referred to as containing the grounds for this curious interpretation, but unfortunately I have only the last two chapters at my disposal. Compare, for instance, **בְּשֵׁם שָׁאוֹנָה לְהָדִירִים בְּכָל אָוֹנָה לְתָנָר** 5 בְּבָא מִצְעָא.

התבלת לתכליות (ז) היה צריך להשנוגה עליה מתחלה כמו שאמרו בענין צביעה לשמה ואמרו בענין זה אמר ליה אבה... ומפני הקושי שבחכלת לא הייתה נקנית אלא מן המפורטים לאנשי אמת ואמנה, ואף על פי כן היה נבדקת שמא נצבעה בצבע אחר שלא מן המפורש ועל זה אמרו תבלת אין לה בדיקה... והקשו ואמרו תבלת... ותורצז מאי אין לה בדיקה... ואם קנה טלית ועליה ציצית אם קנאה מישראל... ואם קנאה מגן תנר יוצא... ועל זה אמרו הלווקה טלית... ובבר נתרפרש במא שאמורנו למלחה בבארכנו שכנות דברים מן ההדיות בותי והוא שמורי לפי שבבר אמרו מאן הדירות בותאי.